

NEVEVÎ'NİN *EL-MİNHÂC* ADLI ESERİNDE ZAYIF OLARAK DEĞERLENDİRDİĞİ BAZI GÖRÜŞLERİN SONRAKİ ŞÂFÎ FIKİHÇİLER TARAFINDAN SAHİH KABUL EDİLMESİ

Murat NERGİS

Siirt İl Müftülüğü Siirt/Türkiye murat_nergis@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7822-5520>

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 04/08/2024, Accepted / Kabul Tarihi: 18/03/2025

DOI: <https://doi.org/10.26791/sarkiat.1528045>

Nevevî'nin *el-Minhâc* Adlı Eserinde Zayıf Olarak Değerlendirdiği Bazı Görüşlerin Sonraki Şâfiî Fıkıhçılar Tarafından Sahih Kabul Edilmesi

Öz

İmam Şâfiî'nin vefatından sonraki zaman aralığında yazılan birçok eserlerin içindeki mercûh ve şâz görüşler İmam Râfiî' ve İmam Nevevî'nin vasıtasıyla ayıklanmıştır.

İmam Râfiî'den sonra gelen İmam Nevevî, Râfiî'nin tercih ettiği görüşleri süzgeçten geçirmiş, onun muttali olmadığı görüşlere muttali olmuş birçok eseri ile ihtisar ve şerh etmiştir.

İmam Râfiî'nin *el-Muharrer fî Furû'î ş-Şâfi'îyye* adlı eserini *Minhâcu't-Tâlibîn ve Umdetü'l-Müftîn* adlı eseriyle ihtisar eden İmam Nevevî'nin Şâfiî mezhebinin sistematik bir hale gelmesinde büyük bir emeği vardır. Bu eser fazla rağbet görmüş, ders ve fetvalarda baş eser olmuştur. Müteahhir Şâfiî uleması küçük, büyük bitirilmiş ve bitirilememiş çok sayıda şerh ve haşiyeler yazmışlardır.

İmam Nevevî, *Minhâc* eserinde İmam Şâfiî'nin kavilleri ve Şâfiî mezhebi ashabının vecihlerinden güçlü ve zayıf görüşler için *el-azhar*, *el-meşhur*, *el-esah es-sahih*, *el-mezhep*, *fî kavlin*, *kezâ kîle*, *Ve kîle ve vefî kavlin* ıstılahlarını kullanmıştır.

Nevevî, kaviller ve vecihler arasında tercihler yaparken büyük bir hassasiyet göstermiştir. Zayıf görüşleri belirtmek amacıyla kîle, *Ve kîle* ve *vefî kavlin* gibi ıstılahları kullanmıştır. Ancak, müteahhir Şâfiî fıkıhçılar, Nevevî'nin zayıf olarak işaret ettiği on beş mesele hakkındaki görüşlerine muhalefet etmiş ve sahih oldukları sonucuna varmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Şâfiî Mezhebi, İmam Nevevî, *Minhâcu't-Tâlibîn*, İstılah, Sahih Görüş.

Nawawî's Views That He Stated As Weak In His Work *Al-Minhâj* Were Considered As Sahih By The Later Shafi'i Jurists

Abstract

Imam al-Shāfi'ī and Imam al-Nawawī weeded out the merjūh and shāz opinions in many of the works written in the period after the death of Imam al-Shāfi'ī.

Imam al-Nawawī, who came after Imam Rāfi'ī, filtered the views preferred by Rāfi'ī, and he was aware of the views that he was not aware of, and he has made many of his works and commentaries.

Imam al-Nawawī, who specialized Imam Rāfi'ī's al-Muharrer fî furū'ī al-Shāfi'īyya with his Minhāj al-Tālibīn and Umdat al-Muftīn, had a great contribution to the systematization of the Shāfi'ī madhhab. This work was very popular and became the main work in lectures and fatwas. The later Shāfi'ī scholars wrote numerous commentaries and glosses, small and large, finished and unfinished.

In Minhāj, Imām al-Nawawī used the terms al-azhar, al-mashhūr, al-asāh al-sahih, al-asāh al-sahih, al-as-Sahih, al-madhhab, fî qawlī, as well as the terms kīla, wajīla, and wafī qawlī for the opinions of Imām Shāfi'ī and the wājihs of the companions of the Shāfi'ī madhhab, both strong and weak.

Al-Nawawī showed great sensitivity in making choices between the opinions and wajihs. He used terms such as kīla, wajīla, and wafī qawlī to indicate weak opinions. However, later Shafi'i jurists disagreed with al-Nawawī's views on the fifteen matters that he had indicated as weak and concluded that they were authentic.

Keywords: Shafi'i Madhhab, Imam al-Nawawī, Minhāj al-Tālibīn, Terminology, Sahih Opinion.

GİRİŞ

Şâfiî mezhebi, müdevven bir mezhep haline gelinceye kadar, kuruluş (H. 195-505), yayılma ve yerleşme (H. 270-505) ve istikrar (olgunlaşma) dönemi (H. 505-1004) olmak üzere üç süreç geçirmiştir:¹

Şâfiî mezhebinin kuruluş dönemi İmam Şâfiî'nin kadîm ve cedîd görüşleri etrafında şekillenmiştir. Kadîm mezhebin nakledilmesinde Hasan ez-Za'ferânî (öl. 260/874), Ahmed b. Hanbel (öl. 241/855), Ebu Sevr İbrahim el-Kelbî (öl. 240/854), Hüseyin el-Kerabîsî'nin (öl. 245/862)² cedîd mezhebinin nakledilmesinde de Yusuf b. Yahya el-Buveytî (öl. 231/845), Harmele b. Yahya (öl. 243/857), Rebî' b. Süleyman el-Cizî (öl. 256/870), İsmail b. Yahya el-Müzenî el-Mısri (öl. 264/877), Rebî' b. Süleymân Murâdî (öl. 270/884) gibi Şâfiî'nin talebelerinin katkısı olmuştur.³

Mezhebin yayılma ve yerleşme döneminde ise mezhep içerisinde “ashâbu'l-vücûh” olarak bilinen, fıkıhta çok derin bilgiye sahip olan, İmam Şâfiî'nin her meseledeki usulünü bilen mezhep müçtehitlerinin rolü olmuştur. Bunlar, İmam Şâfiî'nin değinmediği meseleleri, Şâfiî'nin kaidelerinden veya naslarından istinbat etmiş ortaya çıkarmışlardır. Bu döneme tekâbül eden IV. (X.) yüzyıl başlarında Şâfiî fukahâsı fıkıhta Irakîyyûn ve Horasaniyyûn adı altında iki büyük kola ayrıldı. Irakîyyûn tarikini, Ebu Hâmid Ahmed b. Muhammed el-İsferâyînî (h. 406/1016), Horasaniyyûn tarikini de Ebu Bekr Abdullah b. Ahmed el-Mervezî (el-Kaffâlu's-Sağır) (öl. 417/1026) temsil etmiştir. Sonraları Şâfiî fukahâsından Ebu Ali Hüseyin es-Sincî (öl. 427/1036), Ebu İshak İbrahim eş-Şîrâzî (öl. 476/1084), İmamü'l-Haremeyn Ebu'l Meâ'li Abdülmelik el-Cüveynî (öl. 478/1085) gibileri Irakîyyûn ve horasan tariklerini beraber nakletti.

Şâfiî mezhebinin kuruluş döneminden itibaren mezhebe ait görüşlerin fazlalaşması, mezhep kaynaklarının dağınık ve ihata edilemeyecek hale gelmesi mezhebin istikrar (olgunlaşma) dönemini doğurdu. Mezhep görüşlerinin tahkik edilmesine ihtiyaç duyuldu. Bu gereksinimi de mezhep içerisindeki muhtelif tarikleri toplayan fıkıh kuralları içerisinde ayıklayan “şeyhayn “diye anılan İmam Râfiî ve İmam-Nevevî yaptı. Bu ayıklama da birinci Tenkîh/Ayıklama Dönemi (H. 505-676) olarak anıldı. Bu ayıklama döneminden sonra İbn Hacer el-Heytemî (öl. 974/1567) ile Şemseddin er-Remlî (öl. 1004/1596) tarafından Şâfiî mezhebi ikinci defa bir süzgeçten geçirilmiş, bu dönem de ikinci tenkîh/ayıklama dönemi (H. 676-1004) olarak anılmıştır. Ebu Zekerîyyâ Yahya b. Şeref en-Nevevî (öl. 676/1277), Şâfiî mezhebinde mümtaz bir konuma sahip olan fukahâdan biridir. Şâfiî mezhebinin kurumsallaşmasında çok büyük hizmetleri olmuştur. Ebu'l-Kasım Abdülkerim b. Ebi'l-Fadl el-Kazvînî er-Râfiî (öl. 623/1236) ile beraber Şâfiî mezhebinin I. Tenkîh döneminin mimarıdır.

Şeyhayn diye tabir edilen İmam Râfiî' ve İmam Nevevî'nin Şâfiî mezhebinin yerleşmesinde ve istikrarında büyük katkıları olmuştur. İmam Şâfiî'nin vefatından sonra Şâfiî mezhebi her ne kadar müdevven bir mezhep haline gelmiş idiyse onların zamanına kadar mezhebin râcîh görüşleri tam olarak kayıt altına alınmamıştı. Nil nehrinden Mâverâünnehir ve Hindistan'a kadar uzanan geniş coğrafyada yayılan Şâfiî mezhebinde bu zaman aralığında yazılan furû-i fikh eserlerde mercûh ve şâz görüşlerin olması gayet tabii bir durumdur.⁴

İşte Şâfiî mezhebinde bu zaman aralığında yazılan çokça eserlerin içinde var mercûh ve şâz görüşler İmam Râfiî ve İmam Nevevî'nin vasıtasıyla Şâfiî mezhebinin I. Tenkîh dönemi adlandırılan bu dönemlerinde ayıklandı.⁵

İmam Râfiî'den sonra gelen İmam Nevevî, Râfiî'nin tercih ettiği görüşleri süzgeçten geçirmiş, onun muttali olmadığı görüşlere muttali olmuştur. Nevevî, imam Râfiî'nin *el-Muharrer* eserini *Minhâcu't-Tâlibîn ve Umdetü'l-Müftîn, Fethu'l'-Azîz* eserini de *Ravdatu't-Tâlibîn* eseri ile Gazzâlî (öl. 505/1111)'nin *el-Vasît* eserini *et-Tenkîh* eseri ile Ebu İshak eş-Şîrâzî (öl. 476/1084)'nin *et-Tenbih* eserini *et-Tahkîk* eseri ile ihtisar etmiştir. Şîrâzî'nin *el-Mühezzeb* eserini ise *el-Mecmu'* eseri ile şerh etmiştir.

Nevevî'nin *Minhâcu't-Tâlibîn* adlı eseri mezhebin diğer kitapları arasında daha fazla rağbet görmüş, ders halkalarında ve fetvalarda baş eser olmuştur. Mezhep fukahâsı ona çok değer vermiştir. *Minhâcu't-Tâlibîn* eserine büyük, küçük, bitirilmiş ve bitirilememiş çok sayıda şerhler yazılmıştır.⁶

Nevevî'nin Şâfiî mezhebinin sistematik bir hale gelmesinde büyük bir emeği vardır. Zira müteahhir Şâfiî uleması furû-i fikh çalışmalarını genellikle *Minhâcu't-Tâlibîn* adlı eserine muhtasar, şerh ve haşiyeler yazarak sürdürmüş-

1 Murat Nergis, *Şâfiî Mezhebinde Fetvâ Usûlü*, (Siirt: Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi 2024), 68.

2 Ekrem Yusuf Ömer el-Kavâsimî, *el-Medhal ilâ Mezhebil-İmâmi's-Şâfiî*, (Ürdün: Daru'n-Nefais, 1423/2003), 312.

3 Kavâsimî, *el-Medhal ilâ Mezhebil-İmâmi's-Şâfiî*, 312.

4 -Kavâsimî, *el-Medhal ilâ Mezhebil-İmâmi's-Şâfiî*, 373.

5 Kavâsimî, *el-Medhal ilâ Mezhebil-İmâmi's-Şâfiî*, 373.

6 Fehd Abdullah el-Hubeşî, *el-Medhal ilâ Mezhebi's-Şâfiyyeti*, (Ebu Dabî: Mektebetu ayni'l-Câmi'a, 2005), 55; Hayruddin ez-Ziriklî, *el-A'lam*, (Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyin, 1980), 8/149.

lerdir. Bu dönemdeki Şâfiî fukahâsının geneli, Nevevî'nin *Minhâc* 'ı üzerinde yazdıkları şerh ve haşiyeler ve Şeyhu'l-İslâm Zekerîyya el-Ensârî'nin (öl. 925/1519) *el-Minhâc* eserinden ihtisar edip yazdığı *el-Menhecu't-Tullâb* adlı muhtasarının üzerine yazdıkları şerhler ile Şâfiî mezhebinin sonraki nesillere aktarmışlardır.

Yaşadığımız asırda Şâfiî mezhebinde fetva vermede temel kaynak olan İbn Hacer el-Heytemî'nin *Tuhfetu'l-Muhâtac fi Şerhi'l-Minhâc*, İbn Şihâb Şemseddin Muhammed er-Remlî'nin *Nihâyetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, Şeyhu'l-İslâm Zekerîyya el-Ensârî'nin *Fethu'l-Vehhâb Şerhu'l-Menhec Muhtasari Minhâci'n-Nevevî* ve Hatib eş-Şirbînî'nin (öl. 977/1570) *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc* adlı eserlerinin kaynağı Nevevî'nin *el-Minhâc* adlı eseridir.

Nevevî, İmâm Şâfiî'nin kavîl - akvâl diye bilinen görüşlerini delilin kuvvetine göre *el-azhar* veya *el-meşhur* ıstılahları ile ifade etmiştir. Şâfiî mezhep müctehitlerinin imam Şâfiî'nin usûl kaidelerine bağlı kalarak veya kendi içti-hatları sonucunda ortaya çıkan vech - evcûh diye bilinen görüşlerini yine delilin kuvvetine bağlı olarak *el-esah* veya *es-sahih* ıstılahları ile nitelendirmiştir. İmâm Şâfiî'nin görüşlerinden olsun veya sonraki Şâfiî mezhep müctehitlerin görüşlerinden olsun İmâm Şâfiî ashabının Şâfiî mezhebinin anlatırlarken ihtilaf ettiklerini belirtmek için kullandıkları *tarik* - *turuk* içinden râcih olanı *el-mezhep* ıstılahı ile belirtmiştir. Şâfiî mezhebi ashabına ait zayıf bir veche veya tahrîc yoluyla çıkarılmış bir hükme ters düşen bizzat Şâfiî'ye ait sözü kastetmek için en-nas ıstılahını kullanmıştır. Hakeza; İmâm Şâfiî'nin Bağdat'tayken ve Bağdat'tan çıktıktan sonra Mısır'a varmadan önce, yoldayken bile söylediği sözlere kadîm⁷, Mısır'a geldikten sonraki görüşlerine cedîd⁸ ıstılahını kullanmıştır. Sahih ve esah olan veche aykırı olan veche *kîle kezâ* ıstılahını, râcih olan veche aykırı olan veche de *ve fi kavlin kezâ* ıstılahını kullanmıştır.⁹

Nevevî, kaviller ve vecihler arasında ki tercihlerde her ne kadar çok hassasiyet göstermişse bile zayıf görüşü belirtmek için *kîle*, *Ve kîle* ve *vefi kavlin* ıstılahlarını kullandığı on beş mesele hakkında ondan sonra gelen müteahhir Şâfiî fukahası sahih görüş ifadesini kullanmışlardır.¹⁰

1. Şâfiî Mezhebinde İstılahların Gelişim Süreçleri

Belli bir topluluğun kendi aralarında bir kelimenin ve bir nesnenin belli bir manaya gelmesi hususunda ittifak etmeleri,¹¹ bir ismin ilk konulduğu şeyden nakledilip başka bir şey için isimlendirildiğine dair olan ittifak diye tanımlanan ıstılah kavramı fukahânın mezhep içi görüş, musannif ve eserleri tanıma noktasında epey kolaylık sağlamıştır.¹²

İmâm Şâfiî, er-Risâle, el-Ümm ve Cimâ'u'l-ilm eserlerinde sayıca az fikhî ıstılahları kullanmıştır. İmâm Şâfiî'den sonra Şâfiî fukahâsı da mezhep görüşlerini ve tercihleri ifade eden ıstılahlar kullanmıştır.¹³

Şâfiî mezhebinde Cüveynî (öl. 478/1085), Gazzâlî (öl. 505/1111), Fûrânî (öl. 462/1069), Rafîî ve Nevevî ile bu ıstılahların kullanılması hususunda ilerleme kat etmiştir. Rafîî'nin kullandığı ıstılahlar Nevevî'ye bu alanda önemli kaynak teşkil etmiştir.¹⁴

Rafîî, kullandığı ıstılahlar arasında Nevevî gibi net bir ayırıma gitmemiştir. Bazen tercih ettiği kavil, vecih veya tarik için aynı ifadeleri kullandığı olmuş, kullandığı ifadelerden, tercihinin kaviller, vecihler veya tariklerden hangisi

7 (قَوْلُهُ قَبْلَ دُخُولِهَا) شامل لما قاله في طريقها.. فَأَلْفَدِيمُ) وهو ما قاله قَبْلَ دُخُولِهَا) Sirvânî - 'Abbâdî, *Havaşî ale Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc li İbni Hacer el-Heytemî* 1/54; Muhammed b. Süleymân el-Medenî el-Kürdî, *el-Fevâidü'l-Medeniye fi Beyâni Men Yüftâ bi Kavlihî Mine's-Sâdeti's-Şâfiyye*, thk. Bessâm Abdülvehhab el-Câbî (Lübnan: Dâru'l-Cefan ve'l-Câbî, 2011), 341.

8 Ahmed Emin, *Daha'l-İslâm* (Kahire: Müessesetu Hindavî, 2011), 563.

9 M. Yaşar Kandemir, "Nevevî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/45-49.

10 Yusuf Kağanarslan, *Nevevî'nin Şâfiî Fukahâsı Tarafından Kabul Görmeyen Tercihleri*, (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2018), 4.

11 Levis Ma'luf, *el-Müncid*, 13.Basım, (Beyrut: el-Kêsulikiyye, 1952), 446; İbrahim Mustafa vd., *el-Mu'cemul Vasit* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989), 520.

12 Ali b. Seyyid eş-Şerif el-Cürcanî, *Mu'cemu'l-Ta'rifâ't*, thk. Muhammed Sıddık el-Minşavî, (Kahire: Dâru'l-Fazîle), 30; Süleyman b. Muhammed el-Büceyrimî, *Tuhfetu'l-Habîb 'ale Şerhi'l-Hatîb* (Büceyrimî 'ale'l-Hatîb) (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1415/1995), 1/92; Hubeyşî, *el-Medhal ilâ Mezhebi's-Şâfiyyeti*, 118; Muhammed Ali Cuma, *el-Medhal ilâ Diraseti'l-Mezâhibi'l-Fikhiyye* (Kahire: Daru's-Selam, 1433/2012), 70; Alavî b. Ahmed b. Abdîrrahman es-Sakkâf, *el-Fevâidu'l-Mekkiyye fî mâ Yehtâcuhû Talebetu's-Şâfi'yye* (Yemen: Merkezu'n-Nur li'd-Diraseti ve'l-Ebhas, t.y.), 121.

13 Ebu Zekerîyya Muhyiddin Yahya b. Şeref en-Nevevî, *el-Mecmu' Şerhu'l-Mühezzeb*, thk. Muhammed Necib el-Mutî' (Cidde: Mektebetu'l-İrşad, t.y.), 1/18; Hubeyşî, *el-Medhal ilâ Mezhebi's-Şâfiyyeti*, 55.

14 Taha Nas, "Şâfiî Mezhebinin Temel Kavramlarından "Kavîl" ve İlgili İstılahların Kullanımı ve İşlevi", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (Ocak 2021), 72.

arasından yapıldığı belli olmamaktadır.¹⁵

Nevevî, Rafîî'nin kendisinden önce birçok ıstılahı kullanmasına rağmen kendisi ıstılahlar arasında net bir ayırma gitmiştir. Eserlerinde Rafîî'nin kullandığı bütün ıstılahlara yer veren Nevevî, bu ıstılahlardan başka ıstılahlar da kullanmıştır.

Nevevî, eserlerinin mukaddimelerinde hangi ıstılahtan neyi kastettiğini izah etmiş, önceki fukahânın ıstılahları kullanmada düştükleri karışıklığa düşmemiştir. Nevevî, eserlerinin mukaddimelerde ıstılahların hangi anlamda kullanıldığını net bir şekilde ortaya koymuştur.¹⁶

Nevevî, Şâfiî mezhebinin görüşlerini tenkîh ettikten sonra mezhebin fikhî ıstılahlarını zenginleştirmiştir. Nevevî, *Minhâc*, *Mecmu'*, *Ravda* ve *Tahkîk* eserlerinde mukaddimelerde kendisine ait fikhî ıstılahlara değinmiştir. *Minhâc* eserinin mukaddimesinde zikrettiği fikhî ıstılahlar en meşhur olanıdır. Zira bu eser en çok şerhi yapılmış en muteber kitaptır.¹⁷

2. Nevevî'nin Minhâc'ında Kullandığı İstılahlara Toplu Bakış

Nevevî, İmâm Şâfiî'nin kavî - akvâl diye bilinen görüşlerini delilin kuvvetine göre *el-azhar* veya *el-meşhur* ıstılahları ile ifade etmiştir. Fî kavli kezâ ıstılahını râcih olan görüşün hilafını, fî kavlin ıstılahını *el-azhar* olan görüşün mukabilini, fî nassin ve fî rivâyetin ıstılahlarını da *el-meşhur* olan görüşün mukabilini belirtmek için kullanmıştır.¹⁸

Şâfiî mezhep müctehitlerinin imam Şâfiî'nin usûl kaidelerinden hareketle veya kendi içtihatları sonucunda ortaya çıkan vech - evcûh diye bilinen görüşlerini yine delilin kuvvetine bağlı olarak *el-esah* veya *es-sahih* ıstılahları ile nitelendirmiştir. İmâm Şâfiî'nin görüşlerinden olsun veya sonraki Şâfiî mezhep müctehitlerin görüşlerinden olsun İmâm Şâfiî ahabının Şâfiî mezhebini anlatırlarken ihtilaf ettiklerini belirtmek için kullandıkları *tarik* - *turuk* içinden râcih olanı *el-mezhep* ıstılahı ile belirtmiştir. Şâfiî mezhebi ahabına ait zayıf bir veche veya tahrîc yoluyla çıkarılmış bir hükme ters düşen bizzat Şâfiî'ye ait sözü kastetmek için *en-nas* ıstılahını kullanmıştır. Hakeza; İmâm Şâfiî'nin Bağdat'tayken ve Bağdat'tan çıktıktan sonra Mısır'a varmadan önce, yoldayken bile söylediği sözlerle kadîm¹⁹, Mısır'a geldikten sonraki görüşlerine cedîd²⁰ ıstılahını kullanmıştır. Zayıf olan vecihleri kîle - ve kîle - ve kîle kezâ - veyukâlu - hukiye ıstılahları ile ifade etmiştir.²¹ Sahih ve esah olan veche aykırı olan veche *kîle kezâ* ıstılahını, râcih olan veche aykırı olan veche de *ve fî kavlin kezâ* ıstılahını kullanmıştır.²²

Geniş fikhî meziyetlere sahip olan İmâm Nevevî'nin kaleme aldığı *Minhâc* eserinde mutemet ve zayıf görüşleri tespit etmiştir. İmâm Nevevî'nin bu tespiti Şâfiî fukahâsının genel kanısıdır. Ancak buna rağmen Nevevî, insan fitratı gereği hata ve nisyana uğradığı olabilmıştır. İşte bu yanlışlardan birisi, toplamda on beş meseleyi bulan ve gerçekte sahih olan görüşler hakkında Nevevî'nin *Minhâc* adlı eserinde zayıf görüşü belirten “قيل - kîle”, “وقيل - Ve kîle” ve “ve fî kavlin - وفى قول” ıstılahlarını kullanması olmuştur. *Minhâc* eserinde bunlardan on ikisi mesele için zayıf görüşleri belirten قيل ve وقيل ıstılahları, üç mesele için de yine zayıf görüşleri belirten وفى قول ıstılahı kullanılmıştır.

Mekke müftüsü Abdullah b. Sad el-Lahcî el-Hadramî (öl. 1410/1989), قيل ve وقيل ıstılahları ile ifade edilen bu on

15 Nas, Şâfiî Mezhebinin Temel Kavramlarından “Kavî” ve İlgili İstılahların Kullanımı ve İşlevi, 72-73.

16 Nas, Şâfiî Mezhebinin Temel Kavramlarından “Kavî” ve İlgili İstılahların Kullanımı ve İşlevi, 72; Nas, “Şâfiî Mezhebinde “Tarîk” Kavramının Kullanımı Ve İşlevi”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Ocak 2022), 84.

17 Ahmed Meykarî Şümeyletî'l-Ehdel, *Süllemü'l-Müt'allimi'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Rumûzi'l-Minhâc*, thk. İsmail Osman Zeyn, (Beyrut: Dâru'l-Minhâc, 1426/2005), 54; Ali Cuma, *el-Medhal ilâ Diraseti'l-Mezâhibi'l-Fikhiyye*, 82; Hubeyşî, *el-Medhal ilâ Mezhebi's-Şâfiyyeti*, 87.

18 Sakkâf, *el-Fevâidu'l-Mekkiyye fimâ Yehtâcuhû Talebetu's-Şâfi'iyye*, 152; Meryem Muhammed Sâlih ez-Zâfirî, *Mustelehâtü'l-Mezâhibi'l-Fikhiyye* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1422/2002), 278-279; Salih b. Ahmed b. Salim 'Ayderus, *eş-Şâfi'iyyetu fî Beyâni Istılahâtü's-Şâfi'iyye*, (Endonezya (Malanc); Matba'atu'l-Hacûn, 1414), 19; Abdükkadir b. Abdülmütâlib el-Mendeylî el-Endûnisî, *el-Hazâinü's-Seniyye Min Meşâhîri'l-Kütübi'l-Fikhiyyeti li Eimetine'l-Fukahâi's-Şâfi'iyye*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, 1424/2004), 181; Muhammed İbrahim Hafnâvî, *el-Fethu'l-Mubîn fî Ta'rîfi Müstalahâtü'l-Fukahâ' ve'l-Usûliyyîn* (Kahire: Daru's-Selam, 1430/2009), 173.

19 (قوله قبل دخولها) Şîrvânî - 'Abbâdî, *Havaşî ale Tuhfetu'l-Muhtâc fî Şerhi'l-Minhâc li İbni Hacer el-Heytemî*, 1/54; Kürdî, *el-Fevâidü'l-Medeniyye fî Beyâni Men Yüftâ bi Kavlihî Mine's-Sâdeti's-Şâfi'iyye*, 341.

20 Emin, *Daha'l-İslâm*, 563.

21 Sakkâf, *el-Fevâidu'l-Mekkiyye fimâ Yehtâcuhû Talebetu's-Şâfi'iyye*, 152; Zâfirî, *Müstalahâtü'l-Mezâhibi'l-Fikhiyye*, 279; 'Ayderus, *eş-Şâfi'iyyetu fî Beyâni Istılahâtü's-Şâfi'iyye*, 19-29; Endûnisî, *el-Hazâinü's-Seniyye Min Meşâhîri'l-Kütübi'l-Fikhiyyeti li Eimetine'l-Fukahâi's-Şâfi'iyye*, 182; Hafnâvî, *el-Fethu'l-Mubîn fî Ta'rîfi Müstalahâtü'l-Fukahâ' ve'l-Usûliyyîn*, 173.

22 Kandemir, “Nevevî”, 33/45-49.

| 101 |

lafzının kalpte geçirilen sayının manasını taşımadığını beyan etmiştir.³⁴

Dördüncüsü: Kitabu'l-Cirâh (كتاب الجراح) bahsinde geçmektedir. “Kıyasın uygulanışı, kıyası yerine getiren ve cânî ve hasım arasında cinayetin vuku bulması hususunda ihtilaf olması” (باب كَيْفِيَّةِ الْقِيَاسِ وَمُسْتَوْفِيهِ وَالْإِخْتِلَافُ فِيهِ) babının ikinci faslında (فَصْلٌ فِي مُسْتَوْفِي الْقِيَاسِ وَمُسْتَوْفِيهِ) “kıyası uygulamanın kimin hakkı olduğu meselesi” ile ilgilidir. Bu fasılda, “kıyası yerine getirmek, öldürme fiilinin bütün mirasçıların hakkıdır” ifade edilmiştir.³⁵ Bundan dolayı kıyasın icra edilmesi için hazır olmayan mirasçıların gelmesi, çocuk yaşta olanların ergen olması ve delinin aklının başına gelmesi beklenir (uzman bir tabibin delinin aklının başına gelme ümidi yoktur ifadesi olması durumunda delinin velisi onun adına hüküm verir³⁶). Kıyas uygulanana kadar kâtil hapsedilir, bir kefil karşılığında serbest bırakılmaz. Mirasçılar, aralarında kıyası kimin uygulayacağı hakkında anlaşmaları gerekir. Anlaşamaları kur'a çekerler. Bu kur'a kıyası uygulamağa gücü yetmeyen âciz kişi de katılır. Kur'a kendisine çıkarsa kıyası uygulamak için yerine vekil belirler.

Bu ifadeden sonra *Minhâc*'ta zayıf görüş için kullanılan “ve kîle” ıstılahı kullanılarak, “kur'a kıyası uygulamağa gücü yetmeyen âciz kişi katılmaz” ifadesi geçmektedir.³⁷ Bu görüş, Heytemî, Remlî, Ensârî ve Şîrbînî tarafından sahih görülmüştür. Bu fukahâ kıyası uygulamaya gücü yetmeyen âciz kişinin kur'a katılması gerekir yönünde karar vermişlerdir.³⁸

Beşincisi: Kitabu Da've'd-Demi ve'l-Kasâmeti (كتاب دَعْوَى الدِّمِّ وَالْقَسَامَةِ) “Cinayet davası ve kasâme (buna yemin etme)” bahsinde,³⁹ (فَصْلٌ إِنَّمَا يَنْتَبِثُ مُوجِبُ الْقِيَاسِ بِإِقْرَارِ أَوْ عَذْلَيْنِ الْخ) “Kıyası gerektirmek ancak ikrar ile veya âdil olan iki şahidin şahitliği ile sabit olur.” faslında geçmektedir.⁴⁰ Bu fasılda, kıyasın uygulanabilmesi için mûdiha (açığa çıkaran) olan yaralama hadisesine şahitlikte bulunan şahidin, “Onu dövdü başının kemiğini ortaya çıkardı.” yönünde bir ifadesinin olması gerektiği belirtilmektedir. Bunun akabinde *Minhâc*'ta zayıf görüş için kullanılan “ve kîle” ıstılahı kullanılarak, “Şâhidin onu dövdü, başını ortaya çıkardı (yardı)” demesi yeterlidir ifadesi kullanılmıştır.⁴¹ Heytemî, Şemseddin er-Remlî, Zekerîyya el-Ensârî ve Hatip eş-Şîrbînî bu görüşü sahih görmüştür.

Bu fukahâ, kıyasın uygulanabilmesi için mûdiha (açığa çıkaran) olan yaralama hadisesi için şahidin kemiği ortaya çıkarma ifadesine ihtiyaç duymamışlar, onu dövdü başını ortaya çıkardı ifadesini yeterli bulmuşlardır.⁴²

Altıncısı: Kitabu'r-Ridde (كتاب الرِّدَّة) bahsinde geçmektedir. Bu bölümde; “riddetin meydana geldiğini ispat etmede ayrıntıya girmeden mutlak olarak yapılan şahitlik kabul edilir.” ifadesi geçmektedir. Bu ifadeden sonra *Minhâc*'ta zayıf görüşü belirten “ve kîle” ıstılahı kullanılarak, “riddeti ispatlamak için yapılacak şahitliğin kabulü için riddeti ayrıntılı olarak anlatmak vaciptir.” ifadesi geçmektedir. Şeyh Zekerîyya el-Ensârî, Heytemî ve Muhammed b. Şîrbînî zayıf görüş olarak ifade edilen bu görüşü sahih görüş olarak görmüşlerdir. Bu fukahâ, riddetin ispatı için yapılan şahitliğin kabulü için ayrıntılı olarak anlatmayı vacip görmüşlerdir.⁴³ Remlî ve Kalyûbî (öl. 1069/1659) ise *Minhâc*'taki

34. وَلَوْ قَالَ أَنْتَ طَالِقٌ وَاحِدَةً).... (وَتَوَى عَدَا فَوَاحِدَةً) هِيَ الَّتِي تَقَعُ دُونَ الْمَوْتِ ؛ لِأَنَّ اللَّفْظَ لَا يَحْتَمِلُهُ. Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 8/20.

35. Nevevî, *Minhâcu't - Tâlibîn ve 'Umdetu'l - Müftîn*, 125.

36. قَوْلُهُ : وَمَجْنُونُهُمْ) قَالَ الشَّيْخُ عَمِيرَةُ : لَوْ قَالَ أَهْلُ الْجَبَرَةِ إِنَّ إِفَاقَتَهُ مَا يَوْسُ مِنْهَا فَيَحْتَمِلُ تَعَدُّ الْقِيَاسِ ، وَيَحْتَمِلُ أَنَّ الْوَلِيَّ يَقُومُ مَقَامَهُ وَهُوَ الظَّاهِرُ وَلَمْ أَرْ فِي ذَلِكَ (Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/299; Şîrvânî - 'Abbâdî, *Havaşî ale Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc li İbni Hacer el-Heytemî*, 8/433.

37. Nevevî, *Minhâcu't - Tâlibîn ve 'Umdetu'l - Müftîn*, 1125.

38. وَقِيلَ لَا يَدْخُلُ) هَذَا لِأَنَّهَا إِنَّمَا تَدْخُلُ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 8/433; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/300; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/130; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 3/294; Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibîn*, 4/ 123; وَقِيلَ لَا يَدْخُلُ) هَذَا مَا صَحَّحَهُ الْأَكْثَرُونَ كَمَا فِي أَصْلِ الرُّوْضَةِ وَنَصَّ عَلَيْهِ فِي الْأَمِّ وَهُوَ الْمُعْتَمَدُ ، فَلَوْ خَرَجَتْ لِقَادِرٍ فَعَجَزَ أُعِيدَتْ بَيْنَ الْبَاقِينَ وَلَا يَدْخُلُهَا) أَيِ الْقَرَعَةِ (عَاجِزٌ) عَنِ اسْتِيفَاءِ كَشِيخٍ وَامْرَأَةٍ وَهَذَا مَا صَحَّحَهُ الْأَكْثَرُونَ كَمَا فِي أَصْلِ الرُّوْضَةِ وَنَصَّ عَلَيْهِ فِي الْأَمِّ وَهُوَ الْأَصَحُّ عِنْدَ الْأَكْثَرِ كَمَا فِي الرُّوْضَةِ (لَا يَدْخُلُ) وَصَحَّحَهُ. Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/130; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 3/294; Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibîn*, 4/ 123; وَقِيلَ لَا يَدْخُلُ) وَهُوَ الْمَعْتَمَدُ حَتَّى لَوْ (Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 3/294; Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibîn*, 4/ 123; وَقِيلَ لَا يَدْخُلُ) هَذَا مَا صَحَّحَهُ الْأَكْثَرُونَ كَمَا فِي أَصْلِ الرُّوْضَةِ وَنَصَّ عَلَيْهِ فِي الْأَمِّ وَهُوَ الْمُعْتَمَدُ ، فَلَوْ خَرَجَتْ لِقَادِرٍ فَعَجَزَ أُعِيدَتْ بَيْنَ الْبَاقِينَ وَلَا يَدْخُلُهَا) أَيِ الْقَرَعَةِ (عَاجِزٌ) عَنِ اسْتِيفَاءِ كَشِيخٍ وَامْرَأَةٍ وَهَذَا مَا صَحَّحَهُ الْأَكْثَرُونَ كَمَا فِي أَصْلِ الرُّوْضَةِ وَنَصَّ عَلَيْهِ فِي الْأَمِّ وَهُوَ الْأَصَحُّ عِنْدَ الْأَكْثَرِ كَمَا فِي الرُّوْضَةِ (لَا يَدْخُلُ) وَصَحَّحَهُ. Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/130; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 3/294; Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibîn*, 4/ 123;

39. كتاب دعوى الدم والقسامة أي دعوى القتل والإيمان عليه ، وعبر بالدم للزومه القتل غالبا كما سيذكره ، وبالقسامة لأنها صارت حقيقة عرفية على الخمسين يميناً من 164. Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibîn*, 4/ 164.

40. Nevevî, *Minhâcu't - Tâlibîn ve 'Umdetu'l - Müftîn*, 130.

41. Nevevî, *Minhâcu't - Tâlibîn ve 'Umdetu'l - Müftîn*, 130.

42. وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) وَنَصَّ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/61; Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/399; Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/263; Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'âni Elfâzi'l-Minhâc*, 4/119; وَقِيلَ يَكْف

görüşe katılmış, riddeti ispat etmede ayrıntıya girmeden mutlak olarak yapılan şahitliğin kabulünü, mutemed görüş kabuletmişlerdir.⁴⁴

Yedincisi: Kitabı's-Siyer (كِتَابُ السَّيْرِ) (Siyer kitabı) bahsinde geçmektedir. Bu bahsin sonunda, cizye kitabı bölümünden bir önceki emân verme faslında (فَصْلٌ يَصِحُّ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ مُكْلَفٍ مُخْتَارٍ أَمَانٌ حَرْبِيٍّ وَعَدَدٍ مَحْصُورٍ فَقَطُّ) (Her mükellef Müslüman, kendi isteğiyle sadece harbî olan (esir olmayan) bir kâfire ve sayıları belli olan (küçük köy gibi) harbî savaşıllara emân vermesi sahihtir) geçmektedir. Emân verme meselesinde, “Halifenin bir kaleyi göstermesi için kalede bulunan bir cariye'nin güçlü olan bir kâfir savaşıya kalması karşılığında o savaşıyla anlaşma yapması caizdir.” ifade edilmektedir.⁴⁵ Bunun akabinde, kâfir savaşıya sözü verilen câriyenin Müslüman olması durumunda mezhep görüşüne göre (köle olsa bile Müslümanı kâfire teslim etmek câiz olmadığından) “Cariyenin emsalinin değeri olan bedel verilir.” denmektedir. Bu ifadenin devamında ise *Minhâc*'ta zayıf görüş için kullanılan “ve kîle” ıstılahı kullanılarak, “Müslüman olan o cariye'nin (emsali değil de) ettiği değer verilir.” ifadesi kullanılmıştır.

Ensârî, Heytemî, Remlî, Şirbînî ve Kalyûbî bu meselede *Minhâc*'ta belirtilen cariye'nin emsalinin değeri olan bedelin verilmesi görüşünü sahih görmemiş, zayıf görüş olarak ifade edilen bizzat “Müslüman olan o cariye'nin ettiği değer verilir.” görüşünü sahih görmüştür.⁴⁶

Sekizincisi: Kitabı's-Saydi ve'z-Zebâih (كِتَابُ الصَّيْدِ وَالذَّبَائِحِ) (avlanma ve hayvan kesim kitabı) bahsinde, “Hayvanı kesecek ve avlayacak kişinin şartı” (فَصْلٌ وَشَرْطُ ذَابِحٍ وَصَائِدٍ) faslında geçmektedir.⁴⁷ Bazı Şâfiî furû eserlerinde ise bu fasıl başlığı geçmemektedir. Avlanma ve hayvan kesim bahsinde geçen ifadede, “Avcı hayvanı alet ile avladığında onu iki parçaya ayırırsa iki parça da helaldir. Avcı, öldürücü bir yaralama ile hayvandan bir organı koparır ve hayvan ölürse, o organla beraber hayvanın kalan diğer bedeni de helal olur. Avcı, öldürücü olmayan bir yaralama ile hayvandan bir organı koparır sonrasında o hayvanı boğazlar veya o hayvanı kesmeyip öldürücü olan başka bir yaralama ile hayvanı yaralar ve hayvan ölürse, hayvandan kopan organ haram olur, kalan bedeni ise helal olur. Avcının (öldürücü olmayan bir yaralama ile bir organını kopardığı) hayvanı boğazlamaya imkânı olmazsa ve öldürücü olmayan ilk yaralama ile hayvan ölürse hayvanın kopan organı da kalan bedeni de bütünü helal olur.

Bu ifadenin devamında *Minhâc*'ta zayıf görüş için kullanılan “ve kîle” ıstılahı kullanılarak, avcının kesme imkânı olmadan ilk yaralama ile ölen hayvandan ayrılan organı haram olur ifadesi kullanılmıştır. Ensârî, Heytemî, Remlî, Şirbînî ve Kalyûbî, *Minhâc*'ta zayıf görüş olarak ifade edilen avcı, eğer hayvanı boğazlamaya imkânı olmaz ve öldürücü olmayan ilk yaralama ile hayvan ölürse hayvandan ayrılmış olan organı (canlı bir hayvandan koptuğundan) haram olur görüşünü sahih görmüştür.⁴⁸

Dokuzuncusu: Kitabı'l-Müsâbekati (كِتَابُ الْمُسَابَقَةِ وَالْمُنَاضَلَةِ) (müsabaka (at yarışı) ve münâdale (atıcılık, hedefe nişan tutma)) bahsinde, eymân (yeminler) kitabı bölümünün bir öncesinde geçmektedir.

Bu mesele hakkında geçen bir ifadede; müsabakada bir grup hedefi tutturur galip gelirse mal (ödül) o grubun bireyleri arasında hedefi isabet etmeleri oranına göre paylaştırılır (herkes hedefi tutturması sayısınca pay alır) denmektedir. Bu ifadenin devamında ise *Minhâc*'ta zayıf görüşü belirten “ve kîle ıstılahı kullanılarak, mal (ödül), eşit

قوله : (وقيل : Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/269; Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibin*, 4/ 177. يجب التفصيل) ومضى عليه شيخ الإسلام وتبعه الخطيب

44 وتُقْبَلُ الشَّهَادَةُ بِالرَّدِّ (مَطْلَقًا كَمَا صَحَّحَاهُ فِي الرُّوْضَةِ كَأَصْلِهَا أَيْضًا فَلَا يُخْتَاَجُ فِي الشَّهَادَةِ بِهَا لِتَقْصِيلِهَا ؛ لِأَنَّهَا لِحَظِّهَا لَا يَقْدَمُ الْعَدْلُ عَلَى الشَّهَادَةِ بِهَا إِلَّا بَعْدَ تَحَقُّقِهَا) Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibin*, 4/ 177. Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/418; “ وَهَذَا هُوَ الْمُعْتَمَدُ

45 وَلَوْ عَاقَدَ الْإِمَامُ عُلْجًا يَدُلُّ عَلَى قُلْعَةٍ وَلَهُ مِنْهَا جَارِيَةٌ جَزَّ فَإِنْ فَتَحَتْ بِدَلَالَتِهِ أُعْطِيَتْهَا، أَوْ بَغَيْرَهَا فَلَا فِي الْأَصَحِّ،..... وَإِنْ أَسْلَمْتَ فَالْمَذْهَبُ وَجُوبٌ بَدَلٍ، وَهُوَ أَجْرَةٌ مِثْلُ، Nevevî, *Minhâc'u - Tâlibin ve 'Umdetu'l-Müftîn*, 138.

46 وَهُوَ) أَيْ الْبَدَلُ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/276;) أَجْرَةٌ مِثْلُ وَقِيلَ قِيمَتُهَا (وَهُوَ الْمُعْتَمَدُ كَمَا فِي الرُّوْضَةِ وَأَصْلُهَا عَنْ الْجُمْهُورِ وَقِيلَ قِيمَتُهَا (Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 8/84;) أَجْرَةٌ مِثْلُ وَقِيلَ قِيمَتُهَا (وَهَذَا هُوَ الْمُعْتَمَدُ كَمَا فِي الرُّوْضَةِ وَأَصْلُهَا عَنْ الْجُمْهُورِ (فَإِنْ تَحَقَّقَتْ)) (Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc*, 4/241;) وَهُوَ الْأَصَحُّ كَمَا عَلَيْهِ الْجُمْهُورُ وَنَصَّ عَلَيْهِ أَيْضًا الشَّافِعِيُّ فِي الْأَمِّ عِنْدَ مَنْ عَاقَدَهُ (بِدَلَالَتِهِ وَفِيهَا الْأَمَّةُ) الْمَعِينَةُ أَوِ الْمُبَهْمَةُ (حِيَةً وَلَمْ تَسْلَمْ قَبْلَهُ) أَيْ قَبْلَ إِسْلَامِهِ بِأَنْ لَمْ تَسْلَمْ أَوْ أَسْلَمَتْ مَعَهُ أَوْ بَعْدَهُ (أُعْطِيَهَا) (وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهَا غَيْرُهَا قَوْلُهُ : (وَقِيلَ قِيمَتُهَا) Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/308;) (أَوْ أَسْلَمَتْ قَبْلَهُ وَبَعْدَ الْعَقْدِ أَوْ مَاتَتْ بَعْدَ الظَّفَرِ) بِهَا (ف) يُعْطَى (قِيمَتُهَا) Şirvânî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibin*, 4/ 177; وهو المعتمد Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc li Ibnî Hacer el-Heytemî*, 4/228. - 'Abbâdî, *Havaşî ale Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc li Ibnî Hacer el-Heytemî*, 4/228.

47 وَلَوْ أَبَانَ مِنْهُ غَضْنًا بِجَرْحٍ مُذَقِّفٍ خَلَّ الْغَضْنُ وَالْبَدَنُ، أَوْ بَغَيْرِ مُذَقِّفٍ ثُمَّ ذَبَحَهُ أَوْ جَرَحَهُ جَرْحًا آخَرَ مُذَقِّقًا حَرَّمَ الْغَضْنُ وَخَلَّ الْبَاقِي، فَإِنْ لَمْ يَتِمَّكُنْ مِنْ ذَبْحِهِ وَمَاتَ وَقِيلَ يَحْرُمُ (Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fi Şerhi'l-Minhâc*, 9/321;) يَحْرُمُ الْغَضْنُ (وَهُوَ الْأَصَحُّ كَمَا فِي الرُّوْضَةِ ، وَغَيْرُهَا ؛ لِأَنَّهُ أَبَانَ مِنْ حَرِّ) Remlî, *Nihayetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 8/116;) (الْغَضْنُ) لِأَنَّهُ أَبَانَ مِنْ حَرِّ... ، وَهَذَا هُوَ الْمُصَحَّحُ فِي الشَّرْحَيْنِ وَالرُّوْضَةِ وَالْمَجْمُوعِ وَهُوَ الْمُعْتَمَدُ يَحْرُمُ الْغَضْنُ (وَقِيلَ) Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/323;) (بِجَرْحٍ غَيْرِ مُذَقِّفٍ) أَيْ غَيْرِ مُسْرِعٍ لِلْقَتْلِ فَلَا يَحِلُّ قَوْلُهُ : (وَقِيلَ : بِحَرَمِ الْعَضْوِ) (Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc*, 4/270;) وَهُوَ الْمُصَحَّحُ فِي الشَّرْحَيْنِ وَالرُّوْضَةِ وَالْمَجْمُوعِ هُوَ الْمُعْتَمَدُ Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibin*, 4/243.

Üçüncüsü: Kitabı'l-Cirâh (كتاب الجراح) bahsinde, “Kısasın uygulanışı, kıyası yerine getirecek kişi, cânî ve hasmı arasında cinayetin vukuu hususunda ihtilaf olması” (باب كَيْفِيَّةِ الْقَصَاصِ وَمُسْتَوْفِيهِ وَالْاِخْتِلَافُ فِيهِ) babının ikinci faslında geçmektedir. Kısasın uygulanışı meselesinde, “Öldürülen, kıyası yapılamayan fiillerden olan karnına delici bir şeyin vurulması veya pazusunun kırılmasıyla ölmüşse, öldürülenin velisi katilin boynunu koparmadan çizip, keser ifadeleri geçmektedir.”⁶⁴

Bu ifadenin devamında *Minhâc*'ta zayıf görüş için kullanılan “ve fî kavlin” ıstılahı kullanılarak, “Katilin öldürme şekli aynen ona uygulanır.” görüşü geçmektedir.

İbn Hacer dışında kalan müteahhir Şâfiî fukahasıdan Remlî, Zekerîyya el-Ensârî, Şîrbînî ve Kalyûbî, zayıf görüş olarak ifade edilen katilin öldürme şekli aynen ona uygulanır görüşünü sahih görmüştür.⁶⁵ İbn Hacer ise *Minhâc*'ta geçen görüşe muvafık kalmıştır.⁶⁶

SONUÇ

Râfiî ile beraber Şâfiî mezhebinin I. Tenkîh döneminin mimarı olan İmam Nevevî'nin Şâfiî mezhebinin kurum-sallaşmasında çok büyük hizmetleri olmuştur.

İmam Şâfiî'nin vefatından sonra müdevven bir mezhep haline gelen Şâfiî mezhebinde râcih görüşler tam olarak kayıt altına alınmaması, mezhep kitaplarında mercûh ve şâz görüşlerin varlığına sebep oluyordu. Mercûh ve şâz görüşler bu mezhep kitaplarından İmam Râfiî ve İmam Nevevî'nin vasıtasıyla ayıklanmıştır.

Nevevî'nin *Minhâc*'u't-Tâlibîn adlı eseri mezhebin diğer kitaplarından daha fazla rağbet görmüş, ders halkalarında ve fetvalarda baş eser olmuştur. *Minhâc*'u't-Tâlibîn eserine büyük, küçük, bitirilmiş ve bitirilememiş çok sayıda şerhler yazılmıştır.

Nevevî'nin *Minhâc* eseriyle Şâfiî mezhebi daha da sistematik bir hale gelmiştir. Zira müteahhir Şâfiî uleması furû-i fikh çalışmalarını genellikle *Minhâc*'u't-Tâlibîn adlı eserine muhtasar, şerh ve haşiyeler yazarak sürdürmüşlerdir.

Zamanımızda Şâfiî mezhebinde fetvaların temel dayanağı olan *Tuhfetu'l-Muhtâc fî Şerhi'l-Minhâc*, *Nihâyetu'l-Muhtâc fî Şerhi'l-Minhâc*, *Fethu'l-Vehhâb Şerhu'l-Menhec Muhtasari Minhâci'n-Nevevî* ve *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc* adlı eserlerin temel kaynağı Nevevî'nin *el-Minhâc* adlı eseridir.

Nevevî, *Minhâc* eserinde sahih ve zayıf görüşler için ayrı ıstılahlar kullanmıştır. Sahih görüşleri ayrı ıstılahlarla ifade etmiş, zayıf görüşler de ayrı ıstılahlarla ifade etmiştir.⁶⁷

Minhâc eserinde, İmâm Şâfiî'nin kavl - akvâl diye bilinen görüşlerini delilin kuvvetine göre *el-azhar* veya *el-meşhur* ıstılahları ile ifade edilmiştir. Fî kavli kezâ, fî kavlin, fî nassin ve fî rivâyetin ıstılahları ise sahih olmayan kaviller için kullanılmıştır.

Şâfiî ashabının imam Şâfiî'nin usûl kaidelerini esas almaları ile veya kendi içtihatları ile ortaya çıkan vech - evcûh diye bilinen görüşlerin yine delilin kuvvetine bağlı olarak *el-esah* veya *es-sahih* ıstılahları ile ortaya koyulmuştur. Ve kîle, Ve kîle kezâ, veyukâlu ve hukiye ıstılahları zayıf vecihler için kullanılan ıstılahlar olmuştur. Sahih ve esah olan vech aykırı olan vecih için *kîle kezâ* ıstılahı, râcih olan vech aykırı olan vech de *ve fî kavlin kezâ* ıstılahını kullanılmıştır.

Nevevî, kaviller ve vecihler arasında ki tercihlerde çok hassas davranmasına rağmen *Minhâc* eserinde zayıf gö-

وفي قول: السَّيْفُ يُقْتَلُ بِهِ، وَهَذَا هُوَ الْأَصَحُّ؛ Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/235; وفي قول السيف (اعتمده المنهج وكذا النهاية)؛ Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc*, 4/45; كما نصَّ عَلَيْهِ فِي الْأَمِّ وَالْمُخْتَصَرِ والمغني كما يأتي أنفا قوله (وصوبه البلقيني الخ) وهو المعتمد نهاية عبارة المغني وهذا هو الأصح كما نص عليه في الأم والمختصر وقال القاضي حسين إن الشافعي في التبيين. Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc*, 4/46; وفي قول كفعله (اعتمده المنهج وكذا النهاية والمغني كما مر)؛ Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc*, 4/46; وفي قول كفعله (هو المعتمد)؛ Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibîn*, 4/125.

64 Nevevî, *Minhâc*'u't-Tâlibîn ve 'Umdetu'l-Müftîn, 125. وَلَوْ مَاتَ بِجَائِفَةٍ أَوْ كَسَرَ عَضِدَ فَالْحَرْ، وَفِي قَوْلِ كَفَعْلِهِ، فَإِنْ لَمْ يَمُتْ لَمْ تَرُدَّ الْجَوَائِفُ فِي الْأَطْهَرِ

65 Remlî, *Nihâyetu'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, 7/306. وفي قول (يَفْعَلُ بِهِ كَفَعْلِهِ) وَرَجَحَهُ فِي الرَّوْضَةِ وَأَصْلُهَا، وَهُوَ الْمُعْتَمَدُ، وَنَسَبَ تَرْجِيحَ الْأَوَّلِ لِسَبْقِ الْقَلَمِ Ensârî, *Fethu'l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci't-Tullâb*, 2/235; وفي قول (يَفْعَلُ بِهِ كَفَعْلِهِ) وَرَجَحَهُ فِي الرَّوْضَةِ وَأَصْلُهَا، وَهُوَ الْمُعْتَمَدُ، وَنَسَبَ تَرْجِيحَ الْأَوَّلِ لِسَبْقِ الْقَلَمِ (فلم يمت قتل بسيف) لما مر ولا يزداد في الفعل المذكور حتى يموت)؛ Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc*, 4/46; وفي قول كفعله (اعتمده المنهج وكذا النهاية والمغني كما مر)؛ Şîrbînî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Ma'ânî Elfâzi'l-Minhâc*, 4/46; وفي قول كفعله (هو المعتمد)؛ Kalyûbî, *Hâşiyetu Kalyûbî 'ale Hâşiyetu'l-Muhalla 'ale Şerhi Minhâci't-Tâlibîn*, 4/126.

66 Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc fî Şerhi'l-Minhâc*, 8/442. وَهُوَ الرَّاجِحُ فِي الرَّوْضَةِ وَأَصْلُهَا

67 M. Yaşar Kandemir, “Nevevî”, 33/45-49.

rüşleri belirten قيل ve قیل ۱stılahlarıyla ifade ettiği on beş mesele, müteahhir dönem Şâfiî şârihler tarafından mutemed görüş olarak kabul edilmiştir. Bu on beş mesele hakkında Nevevî'den sonra gelen müteahhir Şâfiî fukahası sahih veya mutemed görüş ifadesini kullanmışlardır.

İmam Nevevî *Minhâc* eserinde bu on beş meselenin on ikisinde قيل ve قیل 1stılahını kullanmış, üçünde de وفى قول 1stılahını kullanmıştır.

KAYNAKÇA

- ‘Ayderus, Salih b. Ahmed b. Salim. *eş-Şâfi‘iyyetu fî Beyâni Istılahâtı’s-Şâfi‘iyye*. Endonezya (Malanc): Matba‘atu’l-Hacûn, 1414.
- Ali Cuma, Muhammed. *el-Medhal ila Diraseti’l-Mezahibi’l-Fıkhiyye*. Kahire: Daru’s-Selam, 4. Basım, 1433/2012.
- Büceyrimî, Süleyman b. Muhammed b. Ömer. *Tuhfetu’l-Habîb ‘ale Şerhi’l-Hatîb (Büceyrimî ‘ale’l-Hatîb)*. Beyrut: Daru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 1417/1996.
- Cürcanî, Ali b. Seyyid eş-Şerif. *Mu‘cemu’t-Ta‘rifâ’t*. thk. Muhammed Siddık el-Minşavî. Kahire: Dâru’l-Fazîle, ty.
- Emin, Ahmed. *Daha’l-İslâm*. Kahire: Müessesetu Hindavî, 2011.
- Endünisî, Abdükadir b. Abdülmütalib el-Mendeylî. *el-Hazâinü’s-Seniyye Min Meşâhîri’l-Kütübi’l-Fıkhiyyeti li Eimetine’l-Fukahâi’s-Şâfiyye*. thk. Abdülaziz b. es-Sâyib. Beyrut: Müessesetü’r-Risâle Nâşirûn, 1424/2004.
- Ensârî, Ebu Yahya Zekariyya b. Muhammed b. Ahmed b. Zekeriyya. *Fethu’l-Vehhâb bi-Şerhi Menheci’t-Tullâb*. Beyrut: Daru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 1418/1997.
- Ensârî, Ebu Yahya Zekariyya b. Muhammed b. Ahmed b. Zekeriyya. *el-Ğuraru’l-Behiyye fî Şerhi’l-Behceti’l-Verdiyye*. thk. Muhammed Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 1418/1997.
- Hafnâvî, Muhammed İbrahim. *el-Fethu’l-Mubîn fî Ta‘rîfi Müstalahâtı’l-Fukahâ Ve’l-Usûliyyîn*. Kahire: Daru’s-Selam, 3. Baskı, 1430/2009.
- Heytemî, Ahmed b. Muhammed İbn Hacer. *Tuhfetu’l-Muhtâc fî Şerhi’l-Minhâc*. Beyrut: Dâru’l-Fikr, t.y.
- Hubeyşî, Fehd Abdullah. *el-Medhal ilâ Mezhebi’s-Şâfiyyeti*. Ebu Dabî: Mektebetu ‘Ayni’l-Câmi‘a, 2005.
- Kağanarslan, Yusuf. *Nevevî’nin Şâfiî Fukahâsı Tarafından Kabul Görmeyen Tercihler*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2018.
- Kalyûbî, Şihâbüddîn Ahmed b. Ahmed b. Selâme. *Hâşiyetu Kalyûbî ‘ale Hâşiyetu’l-Muhalla “ale Şerhi Minhâci’t-Tâlibin*, Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1419/1998.
- Kandemir, M. Yaşar. “Nevevî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/45-49. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Kavâsimî, Ekrem Yusuf Ömer. *el-Medhal ila Mezhebil- İmâmî’s-Şâfiî*. Ürdün: Daru’n-Nefais, 1423/2003.
- Kürdî, Muhammed b. Süleymân el-Medenî. *el-Fevâidu’l-Medeniye fî Beyâni Men Yüftâ bi Kavlihi Mine’s-Sâdeti’s-Şâfiyye*. thk. Bessâm Abdülvehhab el-Câbî. Lübnan: Dâru’l-Cefân ve’l- Câbî, 2011.
- Ma‘luf, Levis. *el-Müncid*. Beyrut: el-Kêsulikiyye, 13.Basım, 1952.
- Mustafa, İbrahim. vd. *el Mu‘cemul Vasit*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989.
- Nas, Taha. “Şâfiî Mezhebinde “Tarîk” Kavramının Kullanımı Ve İşlevi”. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2022), 63-88.
- Nas, Taha. “Şâfiî Mezhebinin Temel Kavramlarından “Kavl” ve İlgili İstılahların Kullanımı ve İşlevi”. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2021), 53-78.
- Nergis, Murat. *Şâfiî Mezhebinde Fetvâ Usûlü*, (Siirt: Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi 2024), 63-64.
- Nevevî, Ebu Zekeriya Yahya b. Şeref. *Minhâcu’t - Tâlibîn ve ‘Umdetu’l – Müftîn*. Beyrut: Dâru’l Ma‘rife, t.y.
- Nevevî, Ebu Zekeriya Muhyiddin Yahya b. Şeref. *el-Mecmû‘ Şerhu’l-Mühezzeb*. thk. Muhammed Necib el-Mutî‘î. Cidde: Mektebetu’l-İrşad, t.y.
- Remlî, Şemseddin Muhammed b. Ebi’l-Abbas. *Nihayetu’l-Muhtâc ilâ Şerhi’l-Minhâc*. Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1404/1984.
- Sakkaf, Alavî b. Ahmed b. Abdirrahman. *el-Fevâidu’l-Mekkiyye fîmâ Yehtecuhu Talabetu’s-Şâfi‘iyye*. Yemen: Merkezu’n-Nur li’d-Diraseti ve’l-Ebhas, t.y.
- Şirbinî, Hatib. *Muğni’l-Muhtâc ilâ Ma‘rifeti Ma‘ânî Elfâzi’l-Minhâc*. Beyrut: Dâru’l-Fikr, t.y.
- Şirvânî, Abdulhamid - Ahmed b. Kâsım el- ‘Abbâdî. *Havaşî ale Tuhfetu’l-Muhtâc fî Şerhi’l-Minhâc li İbni Hacer el-Heytemî*. Beyrut: Dâru’l-Fikr, t.y.
- Şümeyletu’l-Ehdel, Ahmed Meykarî. *Süllemü’l-Müt‘allimi’l-Muhtâc ilâ Ma‘rifeti Rumûzi’l-Minhâc (Minhâcü’t-Tâlibîn ile birlikte)*. thk. İsmail Osman Zeyn. Beyrut: Dâru’l-Minhâc, 1426/2005.
- Zâfirî, Meryem Muhammed Sâlih. *Müstelehâtü’l-Mezâhibi’l-Fıkhiyye*. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1422/2002.
- Ziriklî, Hayruddin. *el-A‘lam*. Beyrut: Daru’l-‘İlmi li’l-Melâyin, 5. Basım, 1980.

EXTENDED ABSTRACT

The jurisprudential tradition of the Shāfi'ī school has undergone a complex process of codification, refinement, and re-evaluation across centuries. Central to this development is the contribution of Imām al-Nawawī (d. 676/1277), whose seminal work *Minhāj al-Ṭālibīn* became a cornerstone for legal instruction, commentary, and fatwa issuance. The present study explores an intriguing jurisprudential phenomenon: the reassessment and eventual authentication by later Shāfi'ī jurists of fifteen legal views which al-Nawawī had explicitly marked as *da'if* (weak) in his *Minhāj*. This critical shift in legal preference demonstrates the dynamic and discursive nature of the Shāfi'ī legal tradition, particularly in the post-canonical period.

The study begins by situating *Minhāj al-Ṭālibīn* within the broader historical evolution of the Shāfi'ī madhhab. From its formative phase (2nd–3rd century AH), to its consolidation and institutional maturity (5th–10th century AH), the school saw increasing complexity in its legal corpus. The proliferation of *furū'* works inevitably led to a multitude of conflicting and marginal views (*shādh* and *marjūh*), making systematic refinement necessary. This exigency resulted in what is known as the first phase of codification (*tenqīh*) spearheaded by two towering figures: Imām al-Rāfi'ī (d. 623/1226) and Imām al-Nawawī. The second *tenqīh* phase, led by scholars such as Ibn Hajar al-Haytamī and al-Ramlī, further solidified the school's legal structure.

In *al-Minhāj*, al-Nawawī meticulously classifies and ranks legal opinions using a precise terminological apparatus. Terms like *al-aṣaḥḥ*, *al-ṣaḥīḥ*, *al-azhar*, and *al-mashhūr* reflect strength and preference, while *qīla*, *wa-qīla*, and *wa-fī qawlin* indicate weak or minority positions. Despite his methodological rigor, al-Nawawī's judgments were not final. This study identifies fifteen specific cases where later jurists—including al-Haytamī, al-Ramlī, Zakariyyā al-Anṣārī, al-Khaṭīb al-Shirbīnī, and al-Qalyūbī—explicitly overturned his evaluations and designated these once-weak views as *mu'tamad* (authorized) and *ṣaḥīḥ* (sound).

These revisions are not random but emerge from substantive legal reasoning and hermeneutic reassessment. The issues span various fields of jurisprudence, including *'āriyah* (gratuitous loan), *ṭalāq* (divorce by kināyah), *zakāh*, *qiṣās*, *ridḍa* (apostasy), *itq* (manumission), *khul'* (divorce for compensation), *al-siyar* (rules of war), and evidentiary procedures (*bayyināt*). In each case, al-Nawawī employed weak-label indicators, yet subsequent scholars found the underlying reasoning or supporting evidences sufficiently persuasive to warrant legal reversal.

One illustrative example appears in the chapter on *'āriyah*. Al-Nawawī considers as weak the view that if a borrowed land is used for planting, the landowner can claim ownership of the crops at market value. However, later jurists upheld this view as *ṣaḥīḥ*, expanding the owner's discretionary rights. Similarly, in *ṭalāq* jurisprudence, views about the sufficiency of intent in ambiguous (kināyah) divorce statements were reversed, with the *wa-qīla* marked opinion by al-Nawawī being endorsed by several successors.

These shifts reflect a broader jurisprudential mechanism within the Shāfi'ī tradition: the interpretive authority of later jurists to revise earlier *rajīh* (preferred) and *marjūh* positions in light of more robust reasoning or socio-legal necessity. It also signals that the status of a legal opinion in Islamic law is not permanently fixed by early scholars but can evolve through sustained engagement by qualified successors.

The terminological analysis provided in the article further underscores the role of *istinbāt*, *tarjīh*, and *ta'dīl* processes. While al-Rāfi'ī employed terminology without rigid distinction between *qawl*, *wajh*, and *ṭarīq*, al-Nawawī refined these categories, codifying the distinctions and listing the criteria in his introductions. His meticulous usage, however, did not shield his evaluations from later scrutiny.

The article concludes by noting that the scholarly weight of *Minhāj al-Ṭālibīn* was not diminished by these revisions. Rather, the very act of revisiting al-Nawawī's preferences demonstrates the vitality and intellectual dynamism of the Shāfi'ī school. The fact that many post-Nawawī supercommentaries—*Tuhfat al-Muhtāj*, *Nihāyat al-Muhtāj*, *Mu'in al-Muhtāj*, and *Fath al-Wahhāb*—derive their core from *Minhāj* speaks to its foundational place in the school.

In sum, this research highlights how terminological precision, methodological clarity, and the interpretive agency of later jurists converge to reshape the trajectory of legal thought within the Shāfi'ī school. The study not only enriches our understanding of post-canonical *furū'* debates but also reaffirms the dynamic adaptability of Islamic jurisprudence when anchored in rigorous tradition and scholarly continuity.